

Ewa Wachowiak-Światała¹⁾, Renata Hoffmann¹⁾, Ewa Krasicka-Korczyńska²⁾

Projekt ochrony czynnej cennych gatunków roślin muraw kserotermicznych w dolinie Noteci jako element zachowania bioróżnorodności

¹⁾ Katedra Biologii Środowiska, Wydział Nauk Biologicznych, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Al. Ossolińskich 12; 85-093 Bydgoszcz, e-mail: ewaw@ukw.edu.pl;

²⁾ ul. Łabiszyńska 29, 89-200 Małe Rudy

50. Zjazd Ogrodów Botanicznych i Arboretów w Polsce, Bydgoszcz, 17-18 czerwca 2021

WSTĘP

Wiosną 2016 roku został zrealizowany projekt Stowarzyszenia Inicjatyw Rozwoju Rynarzewa dotyczący ochrony czynnej cennych gatunków roślin muraw kserotermicznych w dolinie Noteci. Zadanie zostało zgłoszone do VI edycji konkursu grantowego “Fundusz dla Przyrody” ogłoszonego przez Fundację Przyrodniczą “pro Natura” oraz Grupę ENERGA.

Głównym celem była ochrona i poprawa stanu populacji gatunków roślin ciepłolubnych występujących w obszarze Natura 2000:

- Równina Szubińsko-Łabiszyńska PLH040029
- Łąki Trzęślicowe w Foluszu PLH040027
(stanowiska w Małych Rudach, Nowym Dąbiu i Foluszu).

Potrzeba ochrony cennych gatunków roślin termofilnych w dolinie Noteci była już monitorowana w latach przedwojennych. Ich stanowiska to ostrowia, wyniesienia w dolinie, bądź strefy przejściowe pomiędzy zalesieniami, a łąkami – na których nie prowadzi się gospodarki rolnej.

Proces zarastania muraw, brak użytkowania gospodarczego powoduje zanik wspomnianych roślin.

Stanowiska objęte projektem były fragmentami silnie zdegenerowane – głównie przez zaawansowaną sukcesję naturalną i wnikanie ekspansywnych gatunków mezofilnych, trzcinnika piaskowego i topoli osiki. Wypas, który niegdyś prowadzony był na tych terenach, obecnie nie jest możliwy ze względów organizacyjnych. Z uwagi na szybko postępujący proces sukcesji należało niezwłocznie podjąć działania ochrony czynnej poprzez wycinę krzewów i nalotu drzew oraz ręczne koszenie wybranych powierzchni.

Działania miały zapobiec pogarszaniu się obecnego stanu populacji: *Gladiolus paluster*, *Stipa joannis* var. *cujaviana*, *Thesium ebracteatum* i *Linosyris vulgaris* – gatunki prawnie chronione, w tym gatunki Natura 2000, z Czerwonej Księgi Roślin, zagrożone w Wielkopolsce i w regionie kujawsko-pomorskim. Ponadto poprawiono warunki innej rzadziej występującej tam flory termofilnej (np. *Orobanche bartlingii*, *Pulsatilla pratensis*, *Veronica teucrium*, *Sedum maximum*, *Asperula tinctoria*, *Peucedanum cervaria*, *Pulmonaria angustifolia* i inne).

Szczegółowe cele projektu:

- Ochrona gatunków: mieczyka błotnego *Gladiolus paluster*, ostnicy Jana *Stipa joannis* var. *cujaviana*, leńca bezpodkwiatkowego *Thesium ebracteatum* i ożoty zwyczajnej *Linosyris vulgaris* – prawnie chronione, w tym gatunki Natura 2000, z Czerwonej Księgi Roślin, zagrożone w Wielkopolsce i w regionie kujawsko-pomorskim;
- Próba zahamowania sukcesji na murawach kserotermicznych oraz ekspansji trzcinnika piaskowego i podrostu topoli osiki;
- Zwiększenie szansy na poprawę stanu populacji, głównie leńca bezpodkwiatkowego;
- Poprawa warunków siedliskowych innych gatunków termofilnych.

Opis realizacji zadania

Projekt zakładał wykoszenie oraz odkrzaczenie stanowisk cennych gatunków roślin muraw kserotermicznych na pagórkach w dolinie Noteci:

Stanowiska *Thesium ebracteatum*:

Obszar Natura 2000 Równina Szubińsko-Łabiszyńska PLH040029

- Małe Rudy – 0,02 ha, dz. ewid. 53/1 (murawa),
- Nowe Dąbie – 0,05 ha, dz. ewid. 3128/3, 3128/1 (murawa) i 0,3 (zakrzaczenia).

Stanowiska *Gladiolus paluster*:

Obszar Natura 2000 Równina Szubińsko-Łabiszyńska PLH040029

- Małe Rudy – ok. 1,00 ha, dz. ewid. 615/3 (murawa),
- Obszar Natura 2000 Łąki Trzęślicowe w Foluszu PLH040027
- Folusz - ok. 1,00 ha, dz. ewid. 1042/2 (murawa),

Stanowiska *Stipa joannis*:

Obszar Natura 2000 Łąki Trzęślicowe w Foluszu PLH040027

- Folusz ok. 0,05 ha, dz. ewid. 987, 989/1, 3066/1 (murawa)

Opis realizacji zadania cd.

W okresie 14-31 maja 2016 r. zostały wykoszone wspomniane stanowiska. Użyto podkaszarek spalinowych i odsłonięto najbardziej zarośnięte fragmenty muraw. Ze względu na porę roku, koszą na wysokości 15-20 cm, aby nie uszkodzić kwiatostanów gatunków roślin ciepłolubnych. Najcenniejsze gatunki, jak kępy *Stipa joannis*, *Linosyris vulgaris*, *Veronica teucrium*, *Thesium ebracteatum* pozostawiono, skoszono natomiast powierzchnię okalającą stanowisko. Okres kwitnienia *Gladiolus paluster* przypada na przełom czerwca i lipca, stąd nie było potrzeby omijania osobników podczas koszenia. Zebraną biomasę ułożono w stogi do wysuszenia i usunięto. Zgodnie z przyjętą metodyką ochrony muraw, założono powtórne wykoszenie w okresie lipiec-sierpień wraz z usunięciem biomasy, co zahamuje proces sukcesji.

Na stanowisku Nowe Dąbie konieczne było częściowe usunięcie młodego podrostu topoli osiki. Usunięto osobniki mające mniej niż 10 lat. Z uwagi na sezon lęgowy ptaków, zinwentaryzowano uprzednio powierzchnię pod kątem gniazdowania ptaków, aby nie dokonać zniszczeń siedlisk lęgowych.

W Małych Rudach powierzchnie z masowym rozrostem podrostu topoli osiki usunięto ręcznie oraz przy pomocy podkaszarek.

Dokumentacja fotograficzna

Wnioski

W ramach projektu osiągnięto następujące efekty:

- Zachowanie populacji cennych, chronionych gatunków termofilnych jak: *Thesium ebracteatum*, *Stipa joannis*, *Linosyris vulgaris*, *Pulsatilla pratensis*, a także *Gladiolus paluster*;
- Ochrona stanowisk innych gatunków termofilnych tam występujących (np. *Orobanche Bartlingii*, *Veronica teucrium*, *Sedum maximum*, *Asperula tinctoria*, *Peucedanum cervaria*, *Pulmonatia angustifolia*, *Stachys recta*, *Primula veris* i inne);
- Poprawa warunków siedliskowych muraw kserotermicznych;
- Zabiegi ochroniarskie kontynuujące projekt reintrodukcji *Gladiolus paluster*. Mieczyk błotny został sztucznie wprowadzony na ww. stanowiska w ramach projektu PTOP Salamandra - „Reintrodukcja mieczyka błotnego w Wielkopolsce”. W 2016 roku nie zostały przyznane środki dla PTOP „Salamandra” na koszenie stanowisk z mieczykiem, tym bardziej projekt finansowany przez Fundusz dla Przyrody przyczynił się do ochrony tego gatunku;
- Odbudowa populacji *Thesium ebracteatum*;
- Ochrona gatunków roślin na murawach kserotermicznych wiąże się z ochroną owadów, głównie żądłówek.

Wnioski c.d.

Jednorazowy projekt przyniósł oczekiwane efekty, jednakże obecnie (po 5 latach), podobny program powinien zostać powtórzony. Stanowisko we Foluszu nadal zagrożone jest ekspansją trzcinnika piaskowego, a w Małych Rudach pojawił się nalot topoli osiki. Zabiegi ochrony czynnej muraw muszą być kontynuowane przy jednoczesnym monitoringu cennej flory.

Stanowisko Folusz
– maj 2021 r.